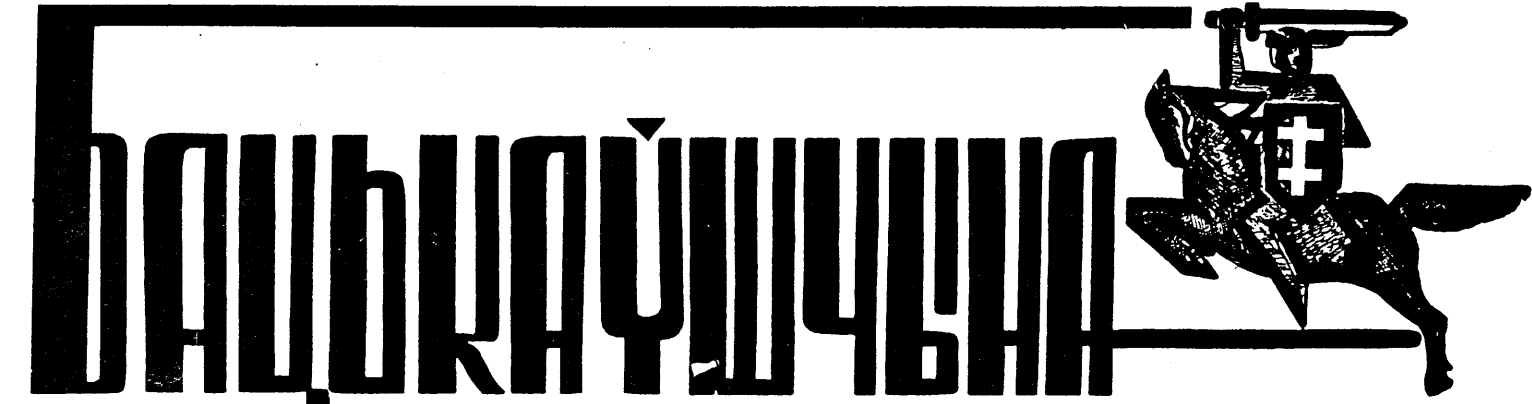

ГАЗЭТА Выходзіць раз у тыдзень — 30 н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“	DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“	THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER “THE FATHERLAND.”
№ 42 (478)	Нядзеля, 15 лістапада 1959 г.	ГОД ВыхАньня 13

„Новыя аспэкты“ у савецкай вонкавай палітыцы

На заключным паседжаньні трэічай сесіі Вярхоўнага Савету СССР 31-га кастрычніка г. г. Хрушчоў зрабіў даклад «Аб міжнародным палажэньні і вонкавай палітыцы Савецкага Саюзу».

«Новыя аспэкты» у вонкавай палітыцы СССР, праклямаваньня Хрушчовам і чамусьці выклікаўшыя прыхільнае рэха ў вольным сьвеце, зводзяцца прыкладна, да наступнага: а) гатовасьць на **кампрамісы** ў перамовах над радам пытаньняў, што асабліва хваляюць заходні сьвет; б) гатовасьць да стварэньня працяглых абставінаў міру, забясьпечаных станам «суіснаваньня» дзвюх сыстэмаў.

Магчымасьць кампрамісу Хрушчоў дапускае ў разьвязаньні Вэрлінскага пытаньня, аднак, пры гэтым ставіць як асноўную ўмову — заключэньне мірнага дагавору зь дзьвюма нямецкімі дзяржавамі, што, зразумела, азначае прызнаньне статусу кво ў нямецкім пытаньні, прызнаньне г. зьв. Нямецкае Дэмакратычнае Рэспублікі і, нарэшце, канчатковае прызнаньне лініі Одра—Ніса.

Кампраміс, на думку Хрушчова, магчымы і ў разьвязаньні праблемы ўсеагульнага разьбраеньня. Згаджаючыся на любыя памеры разьбраеньня, ён аднак пры частковым разьбраеньні высоўвае як неабходную ўмову ўсе папярэдняе, ужо шмат разоў адкінутыя Захадам, прапановы «аб забароне адзернае зброі», «аб скарачэньні замежных войскаў на тэрыторыі адпаведных краін Эўропы», «аб стварэньні ў Цэнтральнай Эўропе базатамнай зоны», «аб ліквідацыі вайсковых базаў на чужых тэрыторыях», «аб заключэньні пакту аб ненападаньні між дзяржавамі ўдзельнікамі НАТО і ўдзельнікамі Варшаўскага пакту» і г. д.

Кампраміс прапануецца і ў пытаньні стварэньня сыстэмы міжнароднае кантролі. Аднак ягоная вартасьць праблематычная, бо навет добра тэарэтычна прадуманая сыстэма кантролі наўрад ці зможа быць поўнасьці праведзена ў жыццё.

Цікава тут разгледзець тэарэтычныя перадумовы **палітыкі кампрамісаў** Хрушчова.

Ён афіцыйна праклямае ў сваім дакладзе, што гэтая палітыка будзе зьвязляцца дакладным адлюстраваньнем ідэяў Леніна ў гэтым пытаньні:

«В. І. Ленін вучыў, што работніцкая класа як да, так і пасля заваёвы ўлады, павінна ўмець праводзіць гуткую палітыку, ісьці на кампрамісы, на ўгоды, калі гэтага патрабуе жыццё, патрабуюць інтарэсы справы» (Даклад Хрушчова, «Правда», 1. 11. 1959).

Тут Хрушчоў выразна не дамаўляе самага галоўнага. Вось як гучаць у запраўднасьці тэарэтычныя асновы Леніна:

«...і ўся гісторыя бальшавізму, і да і пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, **запоўнена** выпадкамі льявэранья, згодніцтва, кампрамісаў зь іншымі і ў тым ліку з буржуазнымі партыямі.

Васьці вайну супраць міжнароднай буржуазіі, вайну ў сто разоў больш цяжкую, доўтую, складаную, чымся самая ўпорыстая із звычайных войнаў між дзяржавамі, і наперад адмаўляцца пры гэтым ад льявэранья, ад выкарыстаньня супярэчнасьці інтарэсаў (хаця-б часовай) між ворагамі, ад згодніцтва й кампрамісаў з магчымымі (хаця-б часовымі, нятрывальнымі, хісткімі, умоўнымі) саюзнікамі, ці-ж гэта не бязьмежна сьмешная справа?»

«...Перамагчы больш магутнага праціўніка можна толькі пры вялізарным напружаньні сілаў і пры **абавязковым**, самым дакладным, клапатлівым, асыяжэным, умелым выкарыстаньні як усякай, хаця-б найменшай, «трэпчыны» між ворагамі, кажнай супярэчнасьці інтарэсаў між буржуазій розных краін, між рознымі групамі ці відамі буржуазіі унутры пасабных краін, — так і кажнай, хаця-б найменшай, магчымасьці

атрымаць сабе масавага саюзніка, хай сабе навет часовага, хісткага, нятрывалага, ненадзейнага, умоўнага. Хто гэтага не зразумеў, той не зразумеў ні грана ў марксізьме і ў навуковым сучасным сацыялізьме **наагул**» (Ленін, т. XXV, 1935, б. 210).

Такім чынам, **праклямацыя Хрушчовам ланінскай тактыкі кампрамісаў азначае толькі новы, асабліва ўдасканалены й добрапрадуманы мэтад змаганьня за сусьветнае панаваньне**.

Трэба расшыфраваць таксама й іншую, бадай самую галоўную, праблему, высьнутую Хрушчовам, праблему **мірнага «суіснаваньня»**, праклямаваную таксама, як адну з галоўных асноваў ланінскай тэорыі.

«Савецкі ўрад, увесь савецкі народ выходзяць зь ланінскага палажэньня аб суіснаваньні дзяржаваў з рознымі грамадзкім ладам ...» (Правда, 1. 11. 1959).

Вось, што ў запраўднасьці пісаў Ленін у гэтым пытаньні:

«...Перамога сацыялізму магчыма пачаткова ў нешматлікіх ці навет у вадзіі, пасабку ўзтай, капіталістычнай краіне. Пераможны пралетарыят гэтай краіны, экспрапрыяваўшы капіталістых і зарганізаваўшы ў сябе сацыялістычную вытворчасць, паўстаў-бы **супраць** рышты капіталістычнага сьвету, прыцягваючы да сябе прыгнечаныя класы іншых краін, падымаючы ў іх паўстаньне супраць капіталістых, выступаючы ў выпадку неабходнасьці навет з вайеннай сілай супраць эксплятатарскіх класаў і іх дзяржаваў» (Ленін, т. XVIII, 1931, б. 232—233).

У сувязі з гэтым, збройным сілам, як асноўнае заданьне, ставілася змаганьне за ўстанавленьне ўлады камунізму ў міжнародным маштабе.

«Зь пераходам улады да працоўных і эксплятаваных класаў, узнікла неабходнасьць стварэньня новае арміі,

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

Няўдалая рэарганізацыя

важаньняў і пад націскам партыі праводзілася галасаваньне.

Да гэтага часу ў савецкай прэсе не зьмяшчаліся ніякія весткі аб гаспадарчай дзейнасьці новых саўгасаў і аб бытавых умовах жыцьця новых рабочых. Толькі нядаўна ў савецкім альманаху «Наш Современник» № 4 за 1959 год быў зьмешчаны цікавы нарыс І. Віннічэнка пад назовам «Да гэтага ўсё ідзе!».

Аўтар нарысу наведваў адзін раён сучасных саўгасаў у Сталінградзкай вобласці. Ён там правёў шчырую гутарку з сакратаром райкому партыі, які быў вялікім прыхільнікам ператварэньня ўсіх калгасаў у саўгасы. Дасягнуўшы сваёй мэты, сакратар рэзка зьмяніў свае паляды на саўгасную сыстэму. На думку сакратара райкому ператварэньне калгасаў у саўгасы было буйнай памылкай. Меркавалася зрабіць крок наперад, а на самай справе зроблена крок назад. «Ад калгасаў мы адышлі, а да сапраўднай вышэйшай формы сацыялістычнай сельскай гаспадаркі, так і ня прышлі», — з жалем гаварыў сакратар аўтару нарыса.

І. Віннічэнка ў гэтым раёне наведваў і новаствораны саўгас. Тут яму прышлося пачуць надзвычай прыкрыя рэчы. Слушачыя ў адзін голас гаварылі, што рэалізацыя была несваечасовай і праведзена насьпех. «Рухаліся, рухаліся, а цяпер і самі не разумеем, ня то мы рухаемся, ня то мы на месцы стаімо, ня то назад павярнулі», — адзначыў бухгалтэр саўгасу.

Не знашоў патрэбным абараняць саўгасную сыстэму і кіраўніч саўгасу. Ён наракае на камуністычную партыю, якая навучала, што саўгасы — гэта шлях да зьмешчаны ў часопісе «Камуніст Беларусі», толькі за два гады на Беларусі было зьліквідавана 489 калгасаў і 30 машына-трактарных станцыяў, якія абслугоўвалі гэтыя калгасы. Такім чынам больш за 400 тысячаў калгаснага насельніцтва апынулася пралетарамі, якія страцілі сваю ўласную сядзібу, дробную гаспадарку, а хата ўжо стаяла на чужой саўгаснай зямлі. Такім парадкам было створана 75 новых і ўзбудынена 78 існуючых саўгасаў.

Пры наведваньні аднаго саўгасу ў Стаўропальскім краі аўтару нарысу прышлося выслухаць абурэньне на цяжкую працу саўгасных работніц, якія працавалі пры арфе: «Круціш, круціш яе, праклятую, аж у вачох цёмна, а даходзіць да разьліку — атрымлівай гарантыйны мінімум! І да трохсот не дацягнеш... І хто гэтыя нормы складаў?! Такую сілу хлеба намалалілі, яшчэ і зараз на такох льяжыць! А самі ў калгас едзем жабраваць».

Надрукаваньне нарысу Віннічэнка не лягла лічць выпадковасьці. Няма сумніву, што нарыс напісаны й зьмешчаны ў друку зь ведама камуністычнага кіраўніцтва. Характэрнай асаблівасьцяй нарысу зьяўляецца досыць сьмелая крытыка саўгаснай сыстэмы. Да гэтага часу ў камуністычнай партыі не йснавала ні

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAČKAUSČYNA“ („VATERLAND“) Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Bačkauščyna“ („Das Vaterland“), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14
Ца на : **Нямеччына**: на год — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; **ЗША і Канада**: на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 м. **Ангельшчына й Аўстралія**: 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. **Бэльгія**: 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. **Францыя**: 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. **Аргентына**: 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. **Перасылка лістаккай поштай каптуе падвойна. Падвойныя нумары каптуюць падвойна. Паддзіночныя нумары газэты разам з «Кала»камі ўважаюцца за паддвойныя.**

Банковае копто: Zeitung „Bačkauščyna“, Konto Nr. 857-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

У Парыскім Блёку

Ад 9-га да 17-га лістапада прабываў у Мюнхэне сп. Прэзыдэнт Мікола Абрамчык, прыезд якога быў зьвязаны галоўным чынам з падрыхтоўкай скліканьня Пленарнага паседжаньня Камітэту Лігі Вызваленьня Народаў СССР — Парыскага Блёку.

Як даведваемся, за час апошніх трох месяцаў у дачыненьнях Парыскага Блёку з Амэрыканскім Камітэтам паўстаў шэраг паважных супярэчнасьцяў, дзеля разьвязаньня якіх Прэзыдыюм Парыскага Блёку пастанавіў склікаць згаданае пленарнае паседжаньне, а магчыма навет і надзвычайную канфэрэнцыю Парыскага Блёку.

Прэзыдэнт Абрамчык праводзіў паасобныя нарады з прадстаўнікамі нацыянальных цэнтраў — сяброў Парыскага Алёку, меў спольную нараду з Мюнхэнскай Кантактнай Камісіяй Блёку, з прадстаўнікамі Амэрыканскага Камітэту.

Прэзыдэнт узды таксама ўдзел у паседжаньні рэдакцыйнае калегіі «Баць-

каўшчыны», якое адбылося 15-га лістапада. На гэтым паседжаньні Прэзыдэнт Абрамчык раў Рэдакцыі «Бацькаўшчыны» зьвяртаць больш увагі пры зьмяшчэньні артыкулаў сваіх супрацоўнікаў-карэспандэнтаў у тых выпадках, калі ў артыкулах якогось аўтара наглядна заўважаюцца факты, нязгодныя з праўдай. Прэзыдэнт Абрамчык раў, што ў такім выпадку лепш адкласьці падобны артыкул і ўзгодніць яго з аўтарам шляхам пераліскі, чымся пушчаць яго ў форме палемічнай, бо стэрільная палеміка вельмі рэдка прыносіць карысьць, а найчасцей шкоду.

Пры абмяркоўваньні артыкулу сп. А. Груды, зьмешчанага ў валошнім нумары «Бацькаўшчыны», Прэзыдэнт Абрамчык выказаў жаль, што гэты артыкул сп. Груды не пазьбег падобных, як вышэй сказана, дэфэктаў. У выніку, ня глядзячы на ўсе ў васноўным падставы да абвінавачваньня Амэрыканскага Камітэту за перападаньне рэзалюцыі Кангрэсу ЗША — артыкул сп. Груды ня будзе мець тых вынікаў, на якія разьлічваў аўтар.

Прэзыдэнт Абрамчык асабліва наракаў на некалькі выступленьняў у прэсе сваіх партнэраў у Парыскім Блёку — Украінцаў. У іхняй прэсе, — некаторыя аўтары, найбольш грэшачы сваімі амбіцыямі й прэтэнсіямі, больш камплікуюць, чымся аблягаюць працу нашай спольнай арганізацыі — Лігі Вызваленьня Народаў СССР — Парыскага Блёку.

Прэзыдэнт Абрамчык думас, што Пленарнае паседжаньне Камітэту Парыскага Блёку, або эўнтуальна надзвычайная канфэрэнцыя адбудзецца 5—10 сьнежня, пасля чаго ня выключана, што Прэзыдэнт Абрамчык у не дадоўгім часе выведзе ў Амэрыку.

Два бакі месяца й рэчаіснасьці

Усьлед за цэнтральнай прэсай, прэса БССР таксама была прысьвечаная трэці сесіі Вярхоўнага Савету СССР.

Аднак сярод безлічч матэрыялаў мы не знаходзім адказу на найважнейшае пытаньне: чаму бюджэт БССР, якая займае трэцяе месца ў складзе СССР, такі малы ў параўнаньні зь іншымі рэспублікамі. Не закрываючы гэтага пытаньня ні публіцыстыя, ні прэса БССР наагул. Не адважыўся гэтае пытаньне паставіць у шырокім пляне й сам Кісялёў, які першы выступаў на сесіі.

Усё-ж варта затрымацца над ягоным выступленьнем.

Кісялёў — гэты стары й прававерны камуністы, пачаў сваё выступленьне паводля зашмалцаванага савецкага шаблёну: перш за ўсё нізка пакланіўся Хрушчову, пасля моцна захапіўся касьмічнай ракетай, якая сфатаграфавала другі бок Месяца. Далей ён запэўняў сясю, што Беларусы пачуваюцца вельмі шчасьлівымі, бо іх вядзе «родная камуністычная партыя да новых перамогаў»...

І вось яскравы прыклад тыповай бальшавіцкай казуістыкі: Гаворачы аб праекце дзяржаўнага пляну на 1960-ы год, Кісялёў сказаў:

«Праекты дзяржаўнага пляну й бюджэту на 1960-ы год забясьпечваюць далейшы ўзрост усіх галінаў народнай гаспадаркі рэспублікі...»

Дык, здавалася-б — усё добра...

Але вось у наступным абзацы сваёй прамовы Кісялёў кажа:

«Разам з гэтым некаторыя важныя пытаньні, якія маюць вялікае значэньне для разьвіцьця народнай гаспадаркі Беларусі, не знайшлі поўнага вырашэньня ў праекце пляну й бюджэту...»

Узныкае зусім лягічнае пытаньне: дык як-жа ёсьць у запраўднасьці — ці ўсё добра, ці ня зусім добра?

Вывіляецца, што ня зусім, бо асыгна-

ваньні на жыльлёвае будаўніцтва, якія прызначыў для Беларусі Касыгін вуснамі партыі ня толькі не павялічаць ў 1960-м годзе жыльлёвай плошчы, у параўнаньні з 59-ым годам, але яшчэ нават зьменьшаць. Вось чаму Кісялёў пакорна прасіў Вярхоўны Савет СССР дадаткова прызначыць Беларусі 25 мільёнаў рублёў на жыльлёвае будаўніцтва.

Паўстае й другое лягічнае пытаньне:

Бальшавіцкая прапаганда цьвердзіць, што Беларусь — незалежная рэспубліка і навет мае сваёго прадстаўніка ў Арганізацыі Задзіночаных Нацыяў. Дык нашто-ж тады Кісялёў пакорна просіць у Маскве дадатковых асыгнаваньняў, калі гэта можна было-б абмеркаваць у Менску? Напрыклад, зьменьшыць выдаткі на прапагандовую нудную макулятуру, а гэтыя грошы прызначыць на жыльлёвае будаўніцтва... Сам-жа Кісялёў сказаў, што беларуская насельніцтва «жыве ў аварыйных дамох і часовых бараках».

Гэта далёка ня ўсё. Бо ад гэтага-ж Кісялёва мы даведваемся, што ў сельскай гаспадарцы Беларусі адчуваецца вялікая нястача машынаў, што электрафікацыя ў жыхлівым стане й гэтак далей.

У 249 нумары «Советской Белоруссии», напрыклад зьмешчанага перадавічка пад загалоўкам: «Зіма папытаецца». У гэтым артыкуле мы бачым шэрыя красачкі падавецкай рэчаіснасьці ў Беларусі. Таму можна было-б параіць таварышу Кісялёву, каб ён менш захапіўся фатаздымкамі другога боку Месяца, а больш пацкавіўся другім бокам медалі штодзённага жыцьця й сфатаграфавашь другі бок «аварыйных дамоў і часовых баракаў», у якіх жыве насельніцтва Беларусі.. Пры гэтым варта сфатаграфавашь і сярпы, і косы, і прадзедаўскія цярыніцы, якія ўсё яшчэ ня вывоззяцца ў Беларусі. Гэта больш цікавіць працоўных, чымся фатаздымкі другога боку Месяца...

ПС

„Новыя аспэкты“...

(Заканчэньне зь 1-ае бач.)

якая будзе апорай савецкае ўлады цяпер. ...і паслужыць падтрымкай для будучай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Эўропе» («Документы по истории гражданской войны в СССР», 1941, т. I, б. 101).

Так выглядае мірнае «суіснаваньне» між «сацыялістычнымі» дзяржавамі й вольным сьветам падволя Леніна. Таксама выглядае яно і ў Пэкінскай канцэпцыі, таксама, але з выкарыстаньнем даўжэйшага шляху палітыкі кампрамісаў і згодніцтва, выглядае яно й і ў канцэпцыі Хрушчова.

Трэба адцяміць яшчэ цэлы рад вонкавапалітычных момантаў у дакладзе Хрушчова, якія ўсё-ж не даюць асноваў да ўспакальнай ацэнкі новых аспэктаў у савецкай вонкавай палітыцы.

Ацэньваючы міжнароднае палажэньне як выгоднае, Хрушчоўн прывісвае заслугу ў зьмяншэньні напружаньня **вылучна** магутнасьці Савецкага Саюзу й сваёй дыпламатычнай умеласьці:

«Асноўная прычына заключалася ў росьце магутнасьці й міжнароднага ўплыву Савецкага Саюзу...»

«Асабліва важным, далёка ідучым крокам у кірунку кароннага палепшаньня дачыненняў між Савецкім Саюзам і ЗША, ува ўсеагульным разладаваньні міжнароднага напружаньня зьявілася дамоўленасьць аб абмене візытамі старшын Савету Міністраў СССР і прэзыдэнта ЗША» («Правда», 1. 11. 1959).

У праблеме разьвіцця канфлікту між камуністычным і нацыянальным Кітаем, Хрушчоў загарантаваў поўную савецкую падтрымку Пекіну ў яго пасяганнях на абток Фармозу (Тайвань) ды зноў патрабаваў прыняцця КНР у склад АЗН і ў сталыя аябры яе Рады бясьпекі.

«Савецкаму Саюзу блізкія й зразумелыя імкненьні кітайскага народу ў ураду КНР вярнуць у склад Кітайскае дзяржавы Фармозу й іншыя абтокі, што належаць Кітаю, а акупаваныя чужаземнымі войскамі. Мы ў гэтым пытаньні поўнасьці падтрымоўваем і будзем падтрымоўваць урад КНР пакуль яна не даб'еца разьвязаньня гэтага пытаньня, бо юрыдычныя й маральныя правы на яго баку» («Правда», 1. 11. 1959).

Закранаючы ня менш важнае Карэйскае пытаньне, Хрушчоў зрабіў рэвэранс у бок ЗША, сказаўшы, што апошнія «ня шукаюць там ваеннага канфлікту», але адразу-ж нядвузначна прыпомніў, што «саюзніцкаў мае ня толькі Паўднёная Карэя, іх мае й Паўночная Карэя».

Хрушчова асноўная прапанова — вывесці ўсе «замежныя войскі» з Паўднёнай Карэі — зьяўляецца толькі перадумовай да яе будучай камунізацыі. У праблеме Індакітаю й Ляосу і ў па-

літыцы на Блізкім Усходзе Хрушчоў паўтарыў толькі свае папярэднія прапановы.

Да ўсяго гэтага трэба дадаць, што ў рэзкіх нападах на палітыку кіруючых колаў Турцыі й Ірану, Хрушчоў злосьна асудзіў вонкавую палітыку ЗША й Вялікабрытаніі.

Надзвычайна характэрным для савецкай вонкавай палітыкі зьяўляецца частка прамовы Хрушчова, прысьвечаная Францыі й генэралу дэ Голлю персанальна.

У скароце зьмест гэтага звароту зводзіцца да наступнага:

«Савецкія людзі хацелі-б жыць у міры й дружбе з францускім народам. Яны жадаюць росквіту й велічы Францыі».

Паводля словаў Хрушчова, дачыненьні з Францыяй укладваюцца нармальна, «хаця яе ўдзел у ваенных блёках, накіраваных супраць нас накладвае вядомы адціск на ейную палітыку».

Высока ацаніўшы выказваньні дэ Голя ў пытаньні аб лініі Одра—Ніса, Хрушчоў пахваліў ягоны плян разьвязаньня Альжырскае праблемы ды навет падцьвердзіў гістарычнае права Францыі на гэту тэрыторыю.

«Вядома, — казаў ён, — што між Францыяй і Альжырам існуюць гістарычна складзеныя цесныя сувязі. Зразумела, калі ў далейшым гэтыя сувязі будуць пабудаваныя на новай узаемапрыймальнай аснове з запраўдным захаваньнем дабраахвотнасьці й раўнапраўнасьці, то гэта зможа памагчы ўсталяваць мір у гэтым раёне».

Гэты зварот быў тактычнай падрыхтоўкай запланаванага падарожжа Хрушчова ў Парыж, але адначасова гэта быў клясычны манэўр абяцанкамі й камплімантамі аддаліць Францыю ад ейных заходніх саюзнікаў, парушыць альянс між дэ Голем і Адэнаўэрарам ды гэтым самым пслабіць НАТО.

Асабліва трэба адцяміць месца ў дакладзе Хрушчова, прысьвечанае ідэялічным разыходжаньням між камуністычным лгерам і дэмакратычным сьветам. У вострай форме Хрушчоў праклямаваў немагчымасьць якой-небудзь дамоўленасьці ці прымірэньня ў гэтым пытаньні.

«...што тычыцца прыроды нашага сацыялістычнага ладу, нашай ідэалёгіі, дык тут аб ніякіх уступках і якіх-небудзь прыстасаваньнях ня можа быць і мовы. Калі будуць уступкі ў прынцыпах, у пытаньнях ідэалёгіі, гэта будзе азначаць спаўзваньне на пазыцыі нашых праціўнікаў, гэта будзе азначаць якасную зьмену палітыкі, будзе здрадай справы работніцкае клясы» («Правда», 1. 11. 59).

Гэтае зусім нядвузначнае запэўненьне

зьяўляецца нічым іншым, як канстатацыяй працягваньня ці навет узмацненьня «сёцюдзёнай вайны» з боку ЦК КПСС.

Цьвердзячы, што ў пытаньнях ідэалёгіі, КПСС поўнасьцяй прытрымліваецца тэарэтычных асноваў Леніна, Хрушчоў гэтым самым пацвярджае, што асноўным тэзісам ЦК КПСС у вонкавай палітыцы зьяўляецца змаганьне за сусьветную рэвалюцыю. Такім чынам, навет поўнае і ўсеагульнае разьбранае ня здымае з парадку дня іншыя, самыя розныя мерапрыемствы ЦК КПСС, накіраваныя да замацаваньня сусьветнага камуністычнага панаваньня. Ленін казаў:

«...Канфлікт зьяўляецца непазьбежным. Тут вялзарная цяжкасьць расейскай рэвалюцыі, яе гістарычная праблема: неабходнасьць разьвязаць заданьні міжнародныя, неабходнасьць выклікаць міжнародную рэвалюцыю» (Ленін, т. XXII, 1931, б. 317).

З усяго вышэйпрыведзенага можна зрабіць вывад, што выкладзеныя ў дакладзе Хрушчова «новыя аспэкты» ў савецкай вонкавай палітыцы не абцяжваюць дэмакратычнаму сьвету нічога пацяшальнага ў разьвязаньні асноўных праблемаў міжнароднага палажэньня.

Вонкавая палітыка ЦК КПСС накіравана на тое, каб атрымаць значны **выігрыш** у часе, палітычную й эканамічную падтрымку высока разьвітых дзяржаваў Захаду, неабходную яму для таго, каб перамагчы нутраныя цяжкасьці й падрыхтавацца да наважальнага змаганьня за сусьветнае камуністычнае панаваньне. («Аналіз текущих событий в СССР»)

Няўдалая рэарганізацыя

(Заканчэньне зь 1-ае бач.)

ньня работнікаў, асабліва ў раёнах сучасных саўгасаў. З гэтай прычыны, якімі мээрна аплачваюцца калгасны працадзень, работнікі новых саўгасаў маюць імкненьне вярнуцца ў калгасы.

Уся гісторыя трыццацігадовага калгаснага будаўніцтва ў Савецкім Саюзе сьветчыць, што сялянства й да гэтага часу не ўраўнало і ня прымырылася з калгаснай сьстэмай. Калгаснікі моцна трымаюцца за сваю ўласную гаспадарку, рухліва і старанна апрацоўваюць свае прысвадзёбныя зямельныя участкі, часта ігнаруючы інтарэсы грамадзкай калгаснай гаспадаркі. Аб гэтым сьветчаць факты нявыхаду на калгасную працу.

Клопаты калгаснага сялянства аб сваёй асабістай гаспадарцы тлумачацца

Перад намі — 87-мы нумар газэты «Літаратура і Мастацтва». Амаль уся трэцяя старонка прысьвечаная Якубу Коласу. На гэтай старонцы мы знаходзім шмат біяграфічных дэталей з жыцця вялікага народнага паэты. Тут знайшліся навет такія дэталі, як тое, што пра Якуба Коласа пісалі расейскія газэты — «Голос провинции» у 1906-м годзе і «Познание России» ў 1909-м годзе. Аднак тое, што было найбольш істотным у жыцці і творчасьці Якуба Коласа, што яго акрыліла і вывела ў першы шэраг беларускіх пісьменьнікаў, — анівонным словам ня згадваецца ў газэце «Літаратура і Мастацтва». Менавіта, яна ня прыгадвае «Нашай Нівы» і «нашаніўскай пары». А якраз-жа газэта «Наша Ніва» і «нашаніўская пара» залатымі літарамі ўпісаныя ў гісторыю беларускага нацыянальнага адраджэньня. І вось-жа, цяперашнія валадары Беларусі імкнуцца вырваць з гісторыі нашага народу гэтую прыгожую старонку.

Бальшавіцкія валадары і іхнія паслужымныя прыслужнікі ня хочуць лічыцца з фактамі. Аднак факты — рэч упарта; яны не падпарадкоўваюцца загадам валадароў. У дэдзеным выпадку, факты бясспрэчна гавораць нам, што «Наша Ніва» і нашаніўства далі нам найвялікшыя нашых пісьменьнікаў: Купала, Коласа, Багдановіча, Бядулю, Гаруна, Гартнага, Вуйлу, Гарэцкага, Ластоўскага і шмат іншых. Можна сказаць і наадварот — што гэтыя пісьменьнікі стварылі «Нашу Ніву» і «нашаніўскую пару», але прамоўчаць гэтага нельга і ня можна.

Бальшавікі-ж або прамоўчаюць, або апаганьваюць гэты пэрыяд нашай гісторыі. Вось таму мы і прыгадваем каратка нашым слухачом аб «Нашай Ніве» і «нашаніўстве» ў сувязі з 53-мі ўгодкамі выхаду першага нумару «Нашай Нівы».

«Наша Ніва» ня была першай беларускай газэтай, але яна выходзіла найдаўжэй і зрабіла найбольшы ўплыў на нашу нацыянальнае адраджэньне ў былой расейскай імперыі. У 1867-м годзе царскі ўрад забараніў выдаваць прэсу ў беларускай мове. Аднак, пасля рэвалюцыі 1905-га году гэтая забарона была скасаваная. Гэта выкарысталі беларускія нацыянальныя дзеячы, і ў верасні 1906-га году пачалі выдаваць у Вільні беларускую газэту «Наша Доля». З шасьці нумароў гэтай газэты пяць было сканфіскавана царскай паліцыяй, і выйшаў толькі адзін. Тады выдаўцы «Нашай Доля» паставалі зьмяніць назоў і злагодзіць тон газэты. У выніку гэтай рэарганізацыі, 10-га лістапада 1906-га году выйшаў першы нумар «Нашай Нівы», якая менш-больш выходзіла да 1915-га году. Апошнім рэдактарам «Нашай Нівы» быў Янка Купала. Навокал гэтай газэты згуртаваліся найлепшыя сілы беларускіх пісьменьнікаў, імёны якіх мы пералічалі. Якраз у гэтым часе зьявіліся найлепшыя творы беларускай літаратуры, якімі мы маем права ганарыцца — творы, якія будзілі нацыянальную сьведмасць, і што шмат спрычыніліся да Вялікага Акту 25-га Сакавіка 1918-га году, якім Беларусь была абвешчаная незалежнай Народнай Рэспублікай.

І вось тут сакрэт, чаму бальшавікі або прамоўчаюць, або апаганьваюць гэты вялікі пэрыяд ў гісторыі беларускага нацыянальнага адраджэньня.

ХОЧАШ ЗРАБІЦЬ СВАЙМУ БЛІЗКАМУ ПРЫЕМНАСЬЦЬ І АДНАЧАСНА КАРЫСЬЦЬ ДЛЯ БЕЛАРУСКОЙ СПРАВЫ, ПАДАРУЙ ЯМУ КАМПЛЕКТ КНІЖАК ВЫДАВЭПТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Магчыма, што пленум абгаворыць і мерапрыемствы гэтак званана далейшага ўдасканаленьня дзёвюх сацыялістычных формаў сельскай гаспадаркі — саўгасаў і калгасаў.

В. Б.

П. УРБАН

3)

Да пытаньня аб савецкай нацыянальнай палітыцы

Палажэньне крыху зьмянілася ў 1956 годзе, пасля XX зьезду КПСС. Пастановамі гэтага зьезду і адпаведнымі дырэктывамі партыі ў гэтым годзе, наступіла ў першую чаргу асуджэньне завойстрых формаў расейскага «патрыятызму» як у савецкай гістарыяграфіі, гэтак і ў практыцы савецкага жыцця наагул. У першую чаргу, для савецкіх гісторыкаў былі дадзеныя дырэктывы «больш праўдзіва асьвятляць гісторыю нерасейскіх народаў, у прыватнасьці гісторыю іхных нацыянальна-вызвольных рухаў»²⁵⁾ а таксама дырэктывы для савецкай грамадзкасьці аб тым, што «сацыялізм ня толькі ня зьнішчае нацыянальных розьніцаў і асаблівасьцяў, а, наадварот, забяспечвае ўсебаковае разьвіццё і росквіт эканомікі й культуры ўсіх нацый і народнасьцяў»²⁶⁾ На XX зьезьдзе партыі Хрушчоў быў змушаны таксама прызнаць, што рэпрэсіі, праведзеныя ў 1943-44 гадох у дачыненьні да народаў Паўночнага Каўказу й Крыму, былі «жахлівым актам» Сталіна, які дзеіў нязгодна з «прынцыпамі нацыянальнай палітыкі савецкай дзяржавы»²⁷⁾ Усё гэта выклікае ня толькі самкрытыку ў савецкай гістарычнай навуцы, у пытаньні савецкай нацыянальнай палітыкі, але таксама адраджэньне нацыяналізму ў савецкіх нацыянальных рэспубліках і іхнія дамаганьні аднаўленьня раўнапраўнасьці паміж усімі «савецкімі» народамі. Былі рэабілітаваныя нацыянальна-вызвольныя рухі нерасейскіх народаў, асуджаная сталінская формула «абсалютнага добра», якая такім чынам характарызавала каляніяльныя заваёвы Расеі, і навет ў некаторай меры была адноўленая раўнапраўнасьць паміж народамі зь іхнымі культурамі — зразумела ў рамках савецкай дзяржавы і «сацрэалізму», і з тэндэнцыяй ўсё-ж перабольшваньня гістарычнай ролі расейскага народу і ягонай культуры ў гісторыі нерасейскіх народаў.

Але гэты працэс гістарыяграфічнага лібэралізму і «нацыянальнай раўнапраўнасьці» трываў, нажаль, нядоўга. Пачынаючы ад 1957 году, зноў заваястраецца змаганьне партыі з праявамі гэтак званнага «буржуазнага нацыяналізму», гэта значыць з нацыянальнымі дамаганьнямі нерасейскіх народаў. Як і раней, гэтае зьявішча абвешчаецца справай «замежнай аэгентуры», бо, як адзначаў у 1957 годзе на Трэцім пленуме Саюзу пісьменьнікаў Беларусі першы сакратар ЦК КП БССР Мазураў, «буржуазныя нацыяналістыя — зраднікі радзімы — зьяўляюцца найгоршымі ворагамі будаўніцтва сацыялізму... Яны зьяўляюцца аэгентурай амерыканскага імперыялізму. Нацыяналістыя — гэтых здраднікаў свайго народу — аме-

рыканская разьведка выкарыстоўвае ў сваіх брудных справах. Таму нам трэба быць пільнымі і даваць рашучы адпор ўсікім праявам буржуазнага нацыяналізму»²⁸⁾ Падобныя дырэктывы ў справе змаганьня з «буржуазным нацыяналізмам» былі дадзеныя таксама падчас працы XXI зьезду КПСС. Яны асабліва адлюстраваліся ў выступе кандыдата ў сябры прэзыдыюму ЦК КПСС Мухітдзінава, які на зьезьдзе адзначаў: «Нацыянальная абмежаванасьць там-сям дае аб сабе знаць і ў галіне літаратуры, мастацтва, гістарычнай навукі. Паасобныя працаўнікі, наўсуперак аб'ектыўнай праўдзе, ідэалізуюць фэадальную мінуўшчыну, разглядаюць спадчыну нацыянальнай культуры з пазыцыі антымарксысцкай тэорыі «адзнага патоку»... Перажыткі нацыяналізму ў нашай краіне ўжо даўно ня маюць масавага характару, бо яны ня маюць у нас сацыяльных, палітычных і эканамічных каранёў. Але нельга недацэньваць распаўсюджана ўплыву імперыялістычнай прапаганды, якая імкнецца адрадзіць і падтрымаць у сьведмасці паасобных адсталых людзей перажыткі капіталізму. Таму змаганьне зь перажыткамі мінулага, асабліва нацыяналістычнага характару, трэба весці стала і неаслабна»²⁹⁾

Як і раней, з другога боку пачалі зноў ўвышкляць гістарычную ролю расейскага народу і значэньне ягонае культуры для ўсіх народаў, што насяляюць СССР. Прыкладам, гавораць аб прынцыпах савецкай нацыянальнай палітыкі, у пачатку 1957 году, у артыкуле «Магутная жыццёвая сіла ленінскай нацыянальнай палітыкі» сакратар ЦК КП Беларусі Гарбуноў заявіў: «Усе народы ў СССР раўнапраўныя і свабодныя. Адначасна, у канкрэтных умовах нашай краіны **заканмерным зьяўляецца працэс аб'яднаньня народаў вакол вялікага расейскага народу**. Яшчэ Энгельс адзначаў высокую якасьці расейскага народу, як «вялікага і таленавітага народу». Расейскі работнік і селянін, — гаварыў В. І. Ленін ў 1917 годзе, — на справе стае на чале ўсіх прыгнечаных народнасьцяў. Расейскі народ зьяўляецца тэй сілай, якая пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі цэментуе дружбу савецкіх народаў, аб'ядноўваючы іх пад сьцягам пралетарскага інтэрнацыяналізму. Сваімі вялікімі справамі, ясным розумам, шчодрым сэрцам і братнімі адносінамі да іншых народаў расейскі народ заяваваў ўсеагульную пашану й гарачае прызнаньне ўсіх народаў СССР і ўсяго прагрэсыўнага людзтва»³⁰⁾ У запэўдненьні — гэта паўтор тэзісу аб гістарычнай выбранасьці расейскага народу з 1949 году. Але ў гэтым ягоным акрэсленьні і ўзьвяльчваньні цяпер партыя ідзе навет крыху далей, аб чым сьветчаць, прыкладам, хоць-бы цьверджаньні А. В. Пяскоўскага ў 8 нумары часопісу «Вопросы Истории» за гэты год, у артыкуле пад загалоўкам «Да пытаньня аб прагрэсыўным значэньні далучэньня Сярэдняй Азіі да Расеі». Запраўды — у гэтым артыкуле расейскі народ **акрэсьліваецца**,

як «самы прагрэсыўны народ ў сьвеце», як народ-носьбіт самых перадавых ідэяў людзкага прагрэсу і думаньня, «народ — збаўца і сябра прыгнечаных народаў», якому, ведама, павінна належаць і кіраўнічая роля ў гісторыі.

Гэтыя палажэньні аб «буржуазным нацыяналізьме» і гістарычнай выбранасьці расейскага народу вызначаюць ня толькі змаганьне партыі з нацыянальнымі імкненьнямі падсавецкіх народаў, але й існасьць ейнай нацыянальнай палітыкі. У першую чаргу гэтае змаганьне вывілься на фронце гістарычнай навукі, якая зьяўляецца адлюстраваньнем нацыянальнай душы народаў і іхных нацыянальных інтарэсаў. Таму партыя паставаліла цяпер выкараніць праявы «буржуазнага нацыяналізму» ў гістарычнай літаратуры, усталяваючы востры кантроль над разьвіццём гістарычнай навукі ў савецкіх нацыянальных рэспубліках. Гэты кантроль будзе ажыццяўляцца аддзелам гістарычных навук Акадэміі Навук СССР, у якім у далейшым будучь абмяркоўвацца і рэцэнзавацца ўсе працы, напісаныя нацыянальнымі гісторыкамі зь гісторыі сваіх народаў³¹⁾ З гэтай-жа мэтай, ад 26-га да 29-га травня сёлета ў Ташкенце была скліканая аб'яднаная навуковая сесія Акадэміі Навук СССР і акадэміяў навук сярэдняазіяцкіх рэспублік, прысьвечаная «прагрэсыўнаму значэньню» далучэньня Сярэдняй Азіі да Расеі. У працэсе працы гэтай сесіі, былі абмеркаваныя праявы «буржуазнага нацыяналізму» сярод сярэдняазіяцкіх народаў, які былі-бы зьменшваў значэньне Расеі ў гісторыі гэтых народаў, адмаўляў «прагрэсыўнага» вынікі іхнага далучэньня да Расеі, адкідаючы адначасова значэньне культуры расейскага народу для разьвіцця культуры сярэдняазіяцкіх народаў. У далейшым гісторыкі сярэдняазіяцкіх народаў забавязаныя насвятляць гісторыю сваіх народаў і наагул гістарычныя падзеі й зьявы так, каб паказаць «цывілізуючую ролю Расеі» з даўных часоў, каб паказаць, што «цэментуючай сілай дружбы савецкіх народаў быў і застаецца вялікі расейскі народ». Больш таго, яны паабяцалі прытрымоўвацца тэй лініі, што «ў вялікай братняй сям'і народаў СССР, народы Сярэдняй Азіі, якія йдуць да камунізму пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, вучыліся, вучацца і далей будуць вучыцца ў расейскага народу, што мае багавы рэвалюцыйныя традыцыі ды які першы падняў сьцяг Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Народы Сярэдняй Азіі будуць вечна ўдзячныя вялікаму Леніну, камуністычнай партыі і вялікаму расейскаму народу, якія адкрылі ім шлях да камунізму»³²⁾ З гэтай-жа мэтай склікаецца таксама сесія Інстытуту гісторыі Акадэміі Навук СССР і акадэміяў навук Беларускай і Ўкраінскай ССР у пытаньні «змаганьня з буржуазнымі фальсыфікатамі гісторыі».

Гэтае партыйнае змаганьне з праявамі «буржуазнага на-

»Рамантыка будняў«

Гэты выраз стаўся сямнян ў савецкім жыцці ягоным адлюстраваннем. Яму прысвечваюцца вершы й цэлыя паэмы з аповесцямі й раманамі, прысвечваюцца музычныя творы й мастацкія палотны. Яму адведзены таксама цэлыя балонкі савецкіх часапісаў і газэтаў. Ён-жа сам мае азначаць усяго толькі — непасільную працу, працаваць так, каб за 3 або 4 гады выканаць плян бягучай савецкай сямігодкі.

Гэтая «рамантыка будняў» найскравай сямнян адлюстроўваецца ў дзейнасці так званых «камуністычных брыгад працы». Іхным дэвізам могуць быць наступныя словы агітатара й «перадавой даяркі» калгасу «XVIII партзезд» Талачынскага раёну: «Калі я азнаёмілася з матар'ялам XXI зезду КПСС, якія былі апублікаваныя ў газетах, то цвёрда вырашыла, што будзю змагацца за тое, каб выканаць сваё сямігоднае заданьне ня больш чым за тры гады. «А як-жа мае сяброўкі па рабоце? — падумала я. — Якія абавязаныя возмучуць яны? Праз два-ж дні адбудзецца сход, на якім будучы абмяркоўвацца пастаювы зьезд і ў сямігодныя плян калгасу». І тут прыйшла ў галаву думка: ты-ж Алена Фёдарэўна, камуніст, агітатар; хіба-ж гэта не твая справа паклапаціцца аб тым, каб калжны чалавек, які працуе побач з табой, вызначыў сваё месца ў страю наступаючых. Сабрала я жанчын з нашай фэрмы — даярка, свынарака, пачала расказваць пра заданні, якія паставіў зьезд, пра сямігадовы плян калгасу. А калі скончыла, даярка Настася Васільева звярнулася да мяне: — А што ты прапануеш, Алена Фёдарэўна? Вось тут я й расказала пра думку, якая зарадзілася ў мяне. Доўга жанчынны нацыя раіліся, прыкідвалі, што й да чаго, а назаўтра на сходзе заявілі, што будучы змагацца за тое, каб выканаць сямігодку за тры гады. Нашу ініцыятыву гораца падтрымалі іншыя жывёлаводы, члены паляводчых брыгад» («Звяззда», 25. 10. 1959).

Праўда, наш агітатар Алена Фёдарэўна Міцкевіч яшчэ не зьяўляецца сябрам «брыгады камуністычнай працы», але гэты ейны «парыў» поўнасьцяй здэсэрты з парываў «брыгад камуністычнай працы», адлюстроўваючы адначасна характар гэтай «рамантыкі будняў», якую сямнян славіць партыя, апяваюць паэты й у якой змушанае валачы сваё існаваньне савецкае грамадства. Вось што расказвае, паводля А. Маўзона, брыгадзір «брыгады камуністычнай працы» Зінаіда Нячай:

«Раней мы працавалі ў тры зьмены. Атрымлівалася так, што трэцяя зме-на была самая непрадукцыйная. Вось

мы й вырашылі — плян трох зьменаў выконваць за дзьве. Кожнай з нас адразу-ж давялося выпускаць на 60 дэталёў больш, чым раней. І што вы думаеце — стрымалі сваё слова. А цяпер і 60 ужо не мяжа... Узаемадапамога — вось што надало нам сілы. А пачалі з таго, што паставілі перад сабой заданьне асвоіць усе станкі нашага ўчастку, наву-чыцца выконваць усе апэрацыі на апрацоўцы дэталёў. Вядома, далоса гэта не адразу. Мне прыйшлося вывучаць яшчэ 14 станкоў. Свае дзесяць я ведала. Тое самое рабілі й іншыя дзяўчаты... Заставаліся пасяля працы ў цэху, бы-валі ў тэхнічным кабінэце, вывучалі чарцяжы станкоў...» («Звяззда», 5. 11. 1959).

Другая брыгадзірка брыгады камуністычнай працы й дэпутат Вярхоўнага Савету БССР Ніна Маркевіч з свайго боку зазначае: «Ужо з самога пачатку змаганьня за высокае званьне брыгада выконвала зьменныя заданьні на менш чым на 160 працэнтаў нормы. Цяпер і гэтая лічба перакрыта» («Звяззда», 3. 11. 1959).

Такое «імякненне» й другіх брыгад камуністычнай працы, што партыя намагаецца расказаць цяпер па ўсім Савецкім Саюзе, хоць, праўда, гэта зрабіць й не заўсёды ўдаецца. Шмат дзе скалочныя нахутка такія «брыгады» ўжо парэзваліся.

Тут цікава прывесьці тэкст адной із «Песьняў камуністычных брыгад», напісанай П. Прыходзькам і пакладзенай на музыку Р. Пукстам. Яна гучыць наступна:

«Шумяць Радзімы родныя палі.
Зямля, як сонцу, нашай працы рада.
Мы для жыцця і шчасьця ўсёй зямлі
Пайшлі ў камуністычныя брыгады.

Прыпеў: Радзіма ўсіх расыціла нас,
Каб новы шлях пракалілі мы.
У новы дзень, у новы час
Ідзем за лепшымі людзьмі.

За нашай роднай партыяй ідзем,
Інад шляхамі вее вольны вецер.
З гарачым сэрцам, шчырым пачуцьцём
Мы — самыя шчаслівыя на сьвеце.
(Прыпеў)

У дружнай працы, барацьбе за мір
Камуністычныя нашы слаўныя атрады.
І першымі на ўсёй планеце мы
Прышлі ў камуністычныя брыгады.
(Прыпеў)

(«ЛіМ», 4. 11. 1959).

Вядома, гэта толькі штучны падбор прыгожых словаў, пазбаўлены ўсякага рэальнага сэнсу. Такія песьні былі ў змой час і пра «стаханаўшчыну» й пра

сталінскія «ўдарныя брыгады». Цяжка прадбачыць, ці атрымае за гэтую песьню П. Прыходзька «Ста...», не... «Ленінскую прэмію», бо нідзе не прымасьціў імя Хрушчова — гэтага бацькі брыгад камуністычнай працы, але ад яе «самае шчаслівае жыццё» падсавецкае моладзі зусім ня зьменіцца. Ня зьменіцца таму, што яна, як наагул уся савецкая мастацкая літаратура й ідэалёгія, уяўляе зь сябе адну із формаў партыйнае агітацыі й дэмагогіі. Скалочваньне «брыгад камуністычнай працы», ведама, ня ёсьць вынікам таго, што запраўды савецкае грамадства ўжо пераступае парог так званага «камунізму». Гэтыя «брыгады камуністычнай працы» зьявіліся толькі новай непасільнай эксплятацый чалавекна ў новай форме. Хто хоць крыху знаёмы з савецкай рэчаіснасьцяй, яму павінна быць вядома, як штучна ствараліся, а пасяля рэалізаваліся «стаханаўшчына», сталінскія «ўдарныя брыгады» й «паходы» ўлучна з школьнай дзетварой за вырошчваньне хоць-бы гэтае славуатае кукурузы. Злачынства таксама падпарадкавана закону нейкага прагрэсу, што ў практыцы мы маглі наглядзець на «паліцыі» сьлёзаў Хрушчовам над праступствамі Сталіна, а цяпер наглядзем у гэтым факце зьмененае формы фізычнай эксплятацыі. Запраўды, толькі самое патрабаваньне падвойных і патройных высілкаў у працы чалавека зьяўляецца злосьным праступкам, быдлярчымі адносінамі да чалавека. Аляваньне-ж гэтага праступства мусіць уважацца за найвышшае праступства, пазбаўленае ўсякага пачуцьця чалавечнасьці.

Аднак для партыі важней собскае карыста, даражэй задавальненьне сваіх эгаістычных тонаў. У запраўднасьці чалавек для яе ня йснуе. Як маральную адзінку, яна навет адмаўляе гэтае існаваньне чалавека сваім собскім сьветнапаглядам. Для яе чалавек — гэта працоўнае быдла, якое й створана толькі цягнуць цяжар і пры тым цяжар найбольшы бяз права на ўзаемнае ўзнагароджаньне. «Рамантыка будняў» цясьне сямнян падсавецкага чалавека, гэтай-жа «рамантыкай» намагаецца партыя задаволіць і ягонныя духоўныя патрэбы. Як трагічна адчуваў Максім Танк гэтую атмасфору, пішучы свой верш «Трагедыя, якая надакучала». У ім ён сьцьвярджаў:

«Сьцьжынкаю хлопец зь дзяўчынай ідзе.
Настрой рамантычна-лірычны.
Калышацца ціха адбіты ў вадзе
Пэйзаж пэсуда-рэалістычны.

цыяналізму» ў асяродзьдзі нерасейскіх народаў СССР вядзецца таксама ў асяродзьдзі пісьменьнікаў, на палітычных сэмінарах, на адмысловах сэмінарах навуковых працаўнікоў і на адмыслова скліканых рэспубліканскіх нарадах партыйных, грамадзкіх і навукова-культурных працаўнікоў. Прыкладам, такі сэмінар ужо адбыўся ў Узбэцкай ССР, які быў скліканы ў Ташкенце 10—11 жніўня сёлета. Ён быў прысьвечаны пытаньню «камуністычнага выхаваньня працоўных», але галоўная ўвага на ім была звярнутая на змаганьне з правамі «буржуазнага нацыяналізму» сярод сярэдняазіяцкіх народаў. Гэтай праблеме была прысьвечаная палова дакладу першага сакратара ЦК кампартыі Узбэкістану Ш. Р. Рашыдава, а таксама й выступы іншых удзельнікаў. Рашыдаў адзначаў, што правыя «буржуазнага нацыяналізму ў Сярэдняй Азіі» заўважаюцца як у гэтак званым месніцтве, або ў падборы кіраўнічых кадраў і абароне нацыянальна-эканамічных інтарэсаў кожнае рэспублікі, так і ў ацэнке гістарычнага мінулага або ў адмове прагрэсыўнага значэньня далучэньня Сярэдняй Азіі да Расеі... «Вялікі расейскі народ, кіраваны сваёй работніцкай клясай і ейнай партыяй, быў той сілай, якая аб'яднала ў адзіную братнюю сям'ю ўсе народы нашай краіны. Ягоны геральзм, сьветлы розум, шчодрае сэрца, бескарысьлівасьць, сталая братняя дапамога й готовасьць да самаахвярнасьці заваявалі яму ўсеагульную любоў і найцльбеішую пашану». Далей Рашыдаў пераконваў нараду ў тым, што «далейшае замцаваньне братняга адзінства узбэцкага народу з вялікім расейскім народам, з усімі народамі Савецкага Саюзу, — гэта найгалаўнейшае заданьне ўва ўсёй ідэалёгічнай працы партыйнай арганізацыі рэспублікі».³⁰⁾

Як паведамляе сакратар ЦК кампартыі Латвіі А. Пэльшэ ў артыкуле «аб інтэрнацыянальным выхаваньні працоўных», апублікаваным у 9-ым нумары часапісу «Коммунист Советской Латвіі» за гэты год, такія правыя «буржуазнага нацыяналізму» заўважаюцца таксама і ў гэтай рэспубліцы. Яны выяўляюцца як у галіне эканамічнай, гэта значыць у імкненьнях партыйных і дзяржаўных працаўнікоў абмяжоўвацца разьвіццём прамысловасьці мясцовага значэньня, у іхным імкненьні недапусьціць да міграцыі насельніцтва, — так і на ідэалёгічным фронце, асабліва ў літаратуры й гістарычнай навуцы.

Такое палажэньне і такое змаганьне партыі з праявамі «буржуазнага нацыяналізму» назіраецца таксама і ў іншых савецкіх нацыянальных рэспубліках. Мала дапамагаюць партыі ў гэтым змаганьні з нацыянальнымі імкненьнямі падсавецкіх народаў навет чысткі партыйных і дзяржаўных працаўнікоў у нацыянальных рэспубліках. Аб гэтым светчыць, прыкладам, сакратар ЦК кампартыі Казахстану Н. Джандзілзін у сваім артыкуле «Некаторыя пытаньні інтэрнацыянальнага выхаваньня». Ён адзначае таксама і тыя прычыны,

якія спрыяюць адраджэньню нацыяналізму сярод нерасейскіх народаў СССР: «... У савецкім асяродзьдзі яшчэ бытуюць рэшткі старых, буржуазных поглядаў на дачыненні паміж нацыямі — нацыяналістычныя перажыткі. Яны праяўляюцца як у вялікадзяржаўніцкім шавінізьме, так і ў масцовым нацыяналізьме. Першы выяўляецца ў імкненьні зьменшыць значэньне культуры, мовы, традыцыяў нацыянальных мяншынёў, ігнараваць прынцыпы нацыянальнай раўнапраўнасьці; другі — у імкненьні адасобіцца ад іншых нацыяў, замкнуцца ў шкарлупіне вузка-мясцовых інтарэсаў».³¹⁾ Такім чынам, Н. Джандзілзін зусім правільна падкрэсьліў галоўнае зло савецкай нацыянальнай палітыкі і неразьвязанасьць нацыянальнай праблемы. Яму трэба было толькі падкрэсьліць, што гэтае зло палягае менавіта ў праявах вялікадзяржаўнага шавінізму расейскага народу і ў нацыянальнай палітыцы партыі, скіраванай на абарону гэтага зьявішча. Замест гэтага, ён паўтарае калжныя тры радкі: «усім тым, чым законна гарыцца цяпер казахскі народ, ён забавязаны перш за ўсё мудрай нацыянальнай палітыцы камуністычнай партыі, бескарысьлівай дапамозе вялікага расейскага народу — старэйшага брата ў дружнай сям'і народаў нашай краіны».³²⁾

Цікава адзначыць, што для кампартыі Савецкага Саюзу чамусьці ня йснуе ідэалёгічнага змаганьня з правамі «буржуазнага нацыяналізму» расейскага народу. Наадварот — яна, зьменшваючы гістарычную ролю іншых народаў СССР, наагул адмаўляючы іхнае гістарычнае значэньне, іхныя нацыянальныя правы і імкненьні, выказваецца за ідэалізацыю гісторыі Расеі і гістарычнага мінулага расейскага народу, высоўваючы гэты народ і ягоную культуру на першы плян з «гістарычнай місіяй» і прапануючы нерасейскім народам сьлепа ісьці па шляху ягоных ідэалаў. У гэтай сваёй нацыянальнай палітыцы, партыя навет адкрыта бароніць інтарэсы расейскага народу, інтарэсы ягонае «адзінае» дзяржавы. Вось што гаварылася ў гэтым пытаньні ў дырэктывным артыкуле «непарушнае адзінства партыі й народу», зьмешчаным у 12 нумары часапісу «Вопросы Истории» за 1958 год: «У. І. Ленін выкрыў усю глыбіню катастрофы, якая паражала Расеі ў гады першай сусьветнай вайны,казаўь неразыруўную сувязь інтарэсаў Радзімы, ейнае свабоды і нацыянальнай незалежнасьці зь перамогай дэмакратычнай і сацыялістычнае рэвалюцыі. Пытаньне стаяла так і толькі так: або Расея, ейныя працоўныя масы начале з пралетарыятам і ягонай лénінскай партыяй дамогучца перамогі над абшарнікамі і капіталістымі, і тады будучы забясьпечаныя свабода, незалежнасьць і вялікая будучыня вялікае Радзімы, або пры ўладзе застаюцца экспляататары, і тады няўхільныя нацыянальная катастрофа, поўная страта нацыянальнай незалежнасьці краіны і ператварэньне яе ў калёнію, у даньніцу імперыялізму.

Максім Багдановіч

10-га лістапада 1891 году нарадзіўся найвыдатнейшых беларускіх паэтаў нашаніўскае пары Максім Багдановіч. За сваё кароткае жыццё — ён пражыў толькі 25 год — Максім Багдановіч ня толькі пакінуў вялікі след у беларускай літаратуры, але і стварыў у ёй на той час новую й арыгінальную літаратурную плынь.

У той час, калі ўсе іншыя паэты-нашаніўцы сваю творчасць поўнасьцяй ставілі на службу нацыянальнага адраджэньня, робячы яе найайстэрэйшай зброяй у змаганьні за нацыянальныя й сацыяльныя правы народу, Багдановіч ахвяроўваў сябе служэньню самому мастацтву, як незалежнай самой у сабе вартасьці. Таму беларускія літаратурныя крытыкі яшчэ пры жыцці паэты адназгодна называлі яго «песьняром чыстае красы». Праўда, Багдановіч не адкідаў таксама і грамадзкіх або нацыянальных праблемаў у літаратурнай творчасці, але разглядаў іх у іхнай чыста мастацкай функцыі. Ён таксама не запярэчваў, але прызнаваў вялікае ідэйнае ўзьдзеянне літаратурнага твору на чытача, але толькі ў такім выпадку, калі гэтае ўзьдзеянне ўспрыямалася чытачом, як эстэтычнае перажываньне. «Няма красы без пажытку, бо сама краса ёсьць той спажытак дзеля душы». Вось эстэтычнае «крэдо» Багдановіча, выказанае ў ягоным «Апокрыфе» ды разьвітае й паглыбленае ў шэрагу іншых ягоных твораў.

У беларускай нашаніўскай літаратуры Багдановіч быў выдатным наватарам аж у трох галінах: папершае, ён увёў у беларускую паэзію найбольш тыповыя клясычныя жанры й формы заходня-эўрапейскае літаратуры й тым самым вывёў беларускую літаратуру з самарод-

нага стану.

Каторае дзесяцігодзьдзе яны
Так ходзяць і днём і зьмярканьнем!
Гавораць адно пра свае працэдні
І рэдка калі — пра каханьне.

Даўно юнаку ажаніцца пара,
Дзяўчына — бы ягядка тая.
І вочы і вусны жаданьнем гараць,
А справу пачаць як — ня знаюць.

Ідучь яны, бедныя, так іх шкада,
З паэмы адной у другую.
І іх беспрасьветная мучыць нуда,
І я іх, сардэчна, шкадую.

І сьлёзы цякуць з маіх чулых вачэй,
О, колькі трагедый на сьвеце!
І дзіву даюся; як гэта яшчэ
У нас нараджаюцца дзеці?

II. Залужны

P. C.

Пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, гэтае гістарычнае пытаньне было разьвязанае так, як вымагалі інтарэсы Радзімы. Бальшавікі ўзялі лёс краіны ў свае рукі і выявіліся годнымі вызвольнай місіі, якая выпала на іхную долю... Падаўшы ў вадным із сваіх артыкулаў вядомыя словы вялікага раейскага паэта Некрасава аб старой Расіі, як краіне беднай і багатай, магутнай і бяссьільнай, У. І. Ленін выказаў непахісную рашучасьць камуністычнай партыі й савецкага народу дамагацца за ўсюкую цану, каб Русь перастала быць беднай і бяссьільнай. І гэтая Русь, Русь сацыялістычная была створаная гераічнымі вясілкамі савецкага народу, кіраванага камуністычнай партыяй. У працэсе змаганьня за сацыялізм сутыкнуліся два курсы, дзьве палітыкі — камуністычнай партыі і антыпартыйных сілаў: трацкістых, бухарынцаў, буржуазных нацыяналістых і іншай нечысьці. Калі партыя бараніла інтарэсы сацыялістычнае бацькаўшчыны, дык апартуністыя дзеялі наўсуперак гэтым інтарэсам».³⁶⁾

Як бачым — вельмі істотнае прызнаньне, якое зьмяшчае ў сабе не адну праяву «буржуазнага нацыяналізму» расейскага народу. Тут ня толькі што не засталася ў цэні прапаганднае саветами «шматнацыянальнае дзяржавы роўнапраўных нацыяў», якой павінен быў-бы быць Савецкі Саюз, але й адсутнічае таксама тая «марксыстаўская сусьветная рэвалюцыя», у імя якое ажыццяўляўся бальшавіцкі пераварот у 1917 годзе. Савецкі Саюз — гэта працяг гісторыі Расіі-Расеі — гэта сама Расея. У цэнтры ўвагі стаялі і стаяць інтарэсы толькі Расеі — «магутнай» і «багатай», «нацыянальна-незалежнай». Вяўляецца, што за такую будучыню Расеі змагаліся Ленін і ягоная камуністычная партыя, зьмятаючы на шляху усіх ворагаў — «трацкістых», «буржуазных нацыяналістых» і г. д., якія імкнуліся «затармазіць гістарычнае разьвіццё Расеі», «расчлениць» яе на паасобныя «нацыянальныя раёны», пхнуць Расею на шлях «няўхільнай нацыянальнай катастрофы».

Камэнтары тут лішнія: з усяго вышэй сказанага вынікае, што камуністычная партыя сьведама падтрымоўвае і навет прапагандуе вялікадзяржаўны расейскі шавінізм.

³⁰⁾ «Вопросы Истории», № 2, 1956, б. 212.

³¹⁾ Із справаздачнага дакладу Хрушчова, «Правда», 15. 2. 1956.

³²⁾ «Речь Хрушчова на закрытом заседании XX с'езда КПСС», выд. «Голос народа», Мюнхэн, 1956, б. 37.

³³⁾ «Советская Белоруссия», 21. 3. 1957.

³⁴⁾ «Правда», 31. 1. 1959.

³⁵⁾ «Коммунист Белоруссии», № 4, 1957, б. 14.

³⁶⁾ «Вопросы Истории», № 2, 1959, с. 200.

³⁷⁾ «Правда Востока», 27, 23, 29 травня 1959.

³⁸⁾ Тамсама, 11. 8. 59.

³⁹⁾ «Коммунист», № 13, 1959, б. 33.

⁴⁰⁾ Тамсама, б. 21.

⁴¹⁾ «Вопросы Истории», № 12, 1958, б. 5—6.

(Далей будзе)

Зь беларускага жыцця

Кутон мовы

Праф. Куліковіч у Кліўлендзе

Хто-ж з нас на эміграцыі ня ведае ці прынамся ня чуў пра прафсара М. Куліковіча? Ён-жа ня толькі як выдатны кампазытар сваімі высокавартаснымі музычнымі творамі ўзбагачвае скарбніцу нашае духовае культуры, але й сваёй глыбокай ведай у музычнай галіне адваёўвае перлы нашай культурнай мінуласці. Гэта дзякуючы прафесару Куліковічу сяньня ведама, што шмат нашага ёсць у Глінкі, Манюшкі ці Мусоргскага.

Зразумелы тады й шчыры сантымэнт, які мы маем тут на эміграцыі да выдатнага кампазытара. Кампазытар ізноў-жа ня толькі што і жыве зьместам красы нашае песні й музыкі, але сваім энтузіязмам у гэтым кірунку здолеў захапіць і іншых. Ужо мінае зараз 10 гадоў, як пад ягоным кіраўніцтвам высока рэпрэзэнтуюе красу нашае песні выдатная оперная сьпявачка Надзея Градэ. Апошнім часам да іх далучылася новая сіла вынятковае вартасці, тэнар Стэфан Віцк.

Нашую кліўлендзкую калёнію ў праф. Куліковічам і сп-няй Градэ лучыць ня толькі знаёмства, але й жывунасць, бо кампазытар праз нейкі час пражываў між намі. Аднак ня гледзячы на гэтую

жывунасць кажны ягоны прыезд тут сустракаецца з новай сьвежасцю і радасцю. Апошні тут канцэрт праф. Куліковіча быў зладжаны тутэйшым аддзелам Згуртаваньня Беларускае Моладзі 31 кастрычніка з нагоды выпуску ягонага сьпеўніка.

Вяручы на ўвагу шматнацыянальны склад слухачоў, кампазытар падрыхтаваў праграму зь зьвёх частак: беларуская песня й музыка ды песня й музыка іншых народаў. Беларускую частку праграмы склалі ў вадноўным собскія творы кампазытара: арыя з оперы «Усяслаў Чарадзей», «А белыя куры», «Не хачу я нічога сказаць», «Ой, ды ў цёмным лесе», «Мы сустрэліся», «Ціхі летні вечар» і іншыя.

Як усе канцэрты праф. Куліковіча, апошні канцэрт быў на надта высокім мастацкім узроўні. Ён быў ўзбагачаны нумарамі Стэфана Віцкі, якога аўдыторыясправядліва назвала «другім Забэйдам-Суміцкім».

На наступны дзень нашая калёнія гасьціла праф. Куліковіча ў сваім грамадзкім Беларускім Доме.

Я. Ігаровіч

10-ыя ўгодкі аднаўленьня герархіі БАПЦ

Царкоўная Рада Катэдральнага Сабору Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы імя Сьвятыха Кірылы Тураўскага ў Брукліне, Нью Ёрк, рыхтуецца да адзначэньня 10-ых угодкаў аднаўленьня Герархіі Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы й Хіратоніі Яго Высокапрасьвяшчэнства Высокапрасьвяшчэннага Архіепіскапа Васілія, што адбылося 19 сьнежня 1949 году ў Нямецчыне.

Царкоўная Рада Катэдральнага Сабору БАПЦ у Нью Ёрку пры гэтым заклікае ўсе паравіі, духавенства й вернікаў БАПЦ, беларускія арганізацыі, установы

й прэсу а таксама ўсё беларускае грамадзтва на чужыне прылучыцца да нашае акцыі й супольна адзначыць гэты гістарычна важны для нас юбілей.

Лісты й звароты ў справе юбілею просім слаць на адрыв

Byelorussian Autocephalic Orthodox Church
St. Cyril's of Turov Cathedral
401 Atlantic Ave.
Brooklyn 17, N. Y.

Царкоўная Рада
Катэдральнага Сабору БАПЦ
у Брукліне, Нью Ёрк

У Канадзе

ВЕЧАРЫНА БЕЛАРУСКАЙ МОЛАДЗІ

У пятніцу 9-га кастрычніка сёлета моладзь Таронта й ваколіцаў зладзіла сваю вечарыну, гэтым распачаўшы сэзон. Вечарына адбылася ў залі летувіскага касцёлу сьв. Яна. Шматлікім прысутным была нагода весела правесці час, не зважаючы на тое, што назаўтрае чакала праца.

БАГАСЛУЖБЫ

У НОВАНАБЫТЫМ БУДЫНКУ

Ад колькіх ужо тыдняў, пасля пераводу Царквы сьв. Кірылы Тураўскага ў нованабыты будынак, адбываюцца тут штонадзельныя Багаслужбы ў новавыдэкараванай залі Царквы. Багаслужбы служыць усім ведамы а. прат. Міхаіл Мацукевіч. У нядзелю 21 лістапада адбудзецца ўрачыстае высьвячэньне будынку пры ўдзеле Архіепіскапа Васілія ды шматлікіх гасьцей з ЗША й Канады.

СЯБРОЎСКІ ВЕЧАР

У суботу 31-га кастрычніка Галоўная Управа ЗБК зладзіла першы ў гэтым годзе сяброўскі вечар у залі Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру. Вечар прайшоў нядражна і даў першы даход на салату доўгу. Трэба спадзявацца, што

падобны другі вечар будзе мець больш посьпеху й прынясе яшчэ большы даход.

НА СВЯТКАВАНЬНІ У ЧЭХАЎ

Чэская калёнія ў Таронта адначала ў нядзелю 1-га лістапада ў залі Дому Масарыка 41-ыя ўгодкі стварэньня Чэха-славацкай Рэспублікі, якая была абвешчана 28-га кастрычніка 1918 году пасля распаду Аўстра-Вугорскай імперыі. Сярод запрошаных гасьцей былі й прадстаўнікі Беларусаў — сп. сп. А. Маркевіч і Л. Карыба.

СУПОЛЬНАЕ СЬВЯТКАВАНЬНЕ СЛУЦКАГА ЧЫНУ

Сёлета 39-ыя ўгодкі Слуцкага Паўстаньня — Дня Герояў Беларусі — абвешчаны беларускія арганізацыі ў Таронта — ЗБК і БНА — дамовіліся, як і ў мінулым годзе (дарма, што 25ы Сакавік сьвяткаваўся паасобку), сьвяткаваць супольна. Гэта дасць больш эфэкт і посьпех нагонкі і прынясе больш карысьці беларускай справе. Гэты акт толькі й трэба вітаць ад усяго сэрца ды жадаць, каб ён быў стымулам на будучыню для усіх толькі супольных нацыянальных сьвяткаваньняў ды й усіх іншых імпрэ-
А. -віч

Фэльтон

Пра байкі, байкароў і муху з абухам

Калісьці, яшчэ пад польскай акупацыяй, у вадным із сваіх лірычных вершаў Максім Танк пісаў: «Гісторыя гэта кароткая, як акурак папяросы...» Вось і сяньняшняя наша гісторыя не даўжэйшая — яна маленькая, як муха. Хоць, як сьцьвярджаюць экспэрты мухалёгіі, і гэтая маленькая жывёліна бывае кусьлівай, і таму зусім ігнараваць яе не даводзіцца. На сваёй скуры адчулі гэта нашы паважаныя байкары ў БССР — Эдуард Валасевіч, Уладзімер Корбан і Міхась Скрыпка. А пачалося ўсё гэта біз усякай энцацыі: у 8-ым нумары часопісу «Полымя» за гэты год зьявіўся артыкул крытыка Клышко. Найбольш аргінальным у гэтым артыкуле быў ягоны заглавак: «За мухай — з абухам». Трэба сказаць, што праблема, ўзнятая ў артыкуле, зусім актуальная: аўтар крытыкуе нізкі ўзровень баек у беларускай савецкай літаратуры. Ён доўга спыняецца над тым, што ў сучасных беларускіх савецкіх байкароў, калі можна так сказаць, вельмі-ж бедны «пэрсанал» баек — усе адны й тыя-ж сьвіньні ды аслы. Крытык Клышко папучае байкароў: пра такія й падобныя банальныя

жывёлы пісалі ўжо й Эзоп і Крылоў. Дый наагул — сучасныя беларускія байкі з майстэрскага пункту гледжання слабыя й нясьмешныя. Вось гэта ўжо паважнейшы закід.

Але чаму гэта так? Проста на гэтае пытаньне крытык не адказвае. Але, як выглядае па ўсім, сучасныя беларускія савецкія байкары ганяюцца звычайна «за мухай — з абухам». Інакш кажучы — яны скіроўваюць свае байкі супраць зусім нязначных зьяваў і асобаў...

Прайшоў месяц, і байкары зарэагавалі. А чаму толькі праз месяц, тлумачэньне можа быць простае: хіба й яны ня чытаюць сучаснай нуды ў «Полымі», і толькі нехта з боку зьвярнуў іхную ўвагу на скіраваны супраць іх крытычны артыкул... Як-бы там ні было, у газэце «Літаратура і мастацтва» з 28-га кастрычніка зьявіўся іхны адказ у форме ліста ў рэдакцыю пад загалоўкам «Слова за чытачом». Байкары Валасевіч, Карбан і Скрыпка так наваліліся на крытыка Клышко, што аж рэдакцыя «Літаратуры і мастацтва» палічыла патрэбным за яго тут-жа, на месцы, заступіцца.

Прыпадкам я даведаўся, што спадарства К. сваю дачку завуць «Аня». Ведама, што гэта не беларуская хорма імяні. Дзеля таго пры сустрэчы із спадарыняю К. я ўважаў за сваю павіннасьць сказаць ёй гэта. Яна, адылі, зы мною не згадзілася, уперлася пры сваёй «Ані», а, на довад беларускасьці гэтае хормы, цьвердзіла, што «ўсе так завуць свае дачкі». Гэтае «ўсе» было вялікім перабольшаньнем, але, праўда, я даведаўся, што і ў сп-ва Ст. ёсць «Аня» і ў Б. ёсць «Аня». Гэтыя мае знаёмыя сьведмыя Беларусы, прымеж таго яны, дый поўне-ж не адны яны, нават імянамі сваіх дзяцей псууюць, засьмячаюць родную мову. Дзеля таго трэба зьясьніць, давесці, якія ёсць беларускія хормы гэтага імяні, каб ні ў кога не заставалася сумлеву.

Супроць таго, што «ўсе завуць Аня», можна прывесці шмат болей прыпадкаў вымаўленьня гэтага імяні з г на пачатку (Ганна, Ганя й ін.). Але гэта ня мусіць кжнага пераканаць, бо скуль ведама, што мыляцца мяншыня, а не большыня; у мове большыня ня мае такога значэньня, як пры выбарах.

Каб розьвязаць гэтае пытаньне, трэба зьвярнуцца да беларускае мовы народнае. У гаворцы лідзкай перад кажным а на пачатку слова ёсць г (гавечка, гавес і інш.). Але гэтаа асаблівасьць лідзкае гаворкі ня прынята да беларускае мовы літаратурнае, бо на 9/10 прасторы беларускае мовы народнае гэтае асаблівасьці ня знаюць (вымаўляюць авечка, агонь, азырод і інш. — біз г на пачатку). Але і ў гэтых 9/10 прасторы разглядаюцца імя вымаўляюць з г на пачатку (Ганя і інш.). Таксама на гэтай-жа прасторы ёсць шмат географічных назоваў ад разгляданага імяні з г на пачатку (Ганута ў Вялейскім павеце, Ганькавічы на Палесьсю і шмат іншых). Вельмі магчыма, што і на гэтай прасторы камусь прыдзе ўдум заваць сваю дачку «Аня». І пад (бяз Г), але гэта лёгка зьясьняецца чужым уплывам; прымеж таго хормы з Г (Ганна і пад.) гэтага імяні могуць быць толькі беларускія, бо тыя чужыя мовы, што на нашу ўплываюць (расейская, польская), ня толькі ня знаюць хормы Ганна й пад., але ня маюць і самага гуку г (= лац. h). Дык ужываньне на гэтых 9/10 беларускае моўнае прасторы разгляданага імяні з г на пачатку, ясна сьвечта, што ў мове беларускай хорма гэтага імяні ёсць із г, зні. маем Ганна (звычайная, поўная хорма), Ганка (памяншальная хорма), Ганя й Ганька

ШУКАЮЦЬ...

Шукаю сваіх сыноў Браніслава і Канстанціна Раманоўскіх. Весткі ветліва прашу слаць на адрыв:

J. Romanowski, 97 Keymer St., Belmont
W. Australia.

✱

Павал Гарох, пражываючы ў Кліўлендзе, Амэрыка, шукае Сяргея Анішчыка зь вёскі Баравікі й Мікалая Салаўя зь вёскі Глоўсевичы. Абое праўдападобна выехалі ў Аўстралію. Усе весткі аб іх просіцца слаць на прадстаўніцтва «Вацкаўшчыны» ў Кліўлендзе.

✱

Брата Мікалая Сідорыка, з Нава-сёлак, Кастравіцкай вобласці вывезена-

(пам.-любасныя хормы) Ганулі, Гануль-ка (любасныя хормы).

Менаваным даведзена беларускасьць хормаў з г разгляданага імяні, але не паказана прычына іх г, скуль яно ўзялося. А прычына ў наступным. У стара-гэбрэйскай мове, скуль да нас прышло імя «Ганна», яно мела г на пачатку (цяпер жа Жыды вымаўляюць яго з х — Хана). Дзеля таго, што ў мове беларускай ёсць гук г, дык гэбрэйскае «Ганна» й мусіла застацца ў нас із г. У тых мовах, у которых няма гуку г, як у расейскай і польскай, пераймаючы імя «Ганна», адкінулі ў ім г.

Менаванае датыкаецца ня толькі гуку г ў «Ганна», але г і ў іншых перанятых словах перад кажным самагукам. Зні, калі ў мове, з каторае слова перанята, яно мае гук г, дык гэтае г застаецца ў мове беларускай (гісторыя, готэль, Гіпаліт, гіпатэка і інш.). У мове ж расейскай, у каторай няма гуку г (Расейцы літару г вымаўляюць як лац. g) г перайманых словаў або адкідаецца (история, отель, Иполит, ипотека), або перадаюць яго пераз х (Сахара, Айзенхаўэр). Польская мова ў даным прыпадку згаджаецца з расейскай, з той адно розьніцай, што хоць Паліякі ня маюць гуку г, але маюць літару h, каторай звычайна (але не заўсёды) і перадаюць чужое г. Але, пішучы h, Паліякі вымаўляюць яго як х (а не як беларускае г).

Але, ведама, калі перайманае чужое слова ня мае гуку г перад а або іншым самагукам, дык г ня будзе і ў мове беларускай (Аляксандра, Аляксея, Адам, Антон і інш.).

ГОД НАРОДЖАНЬНЯ 1845...

У вёсцы Капані Рэчыцкага раёну жыве Марфа Быстровая, якая нарадзілася ў 1845 годзе. Жыцьцёна добра памятае прыгоннае права. У яе пяць сыноў і адна дачка. Усе яны жывыя. Тры сыны ўжо на пэнсіі. У Марфы Быстровай 40 унукаў і 26 праўнукаў.

У састарэлай жанчыны выдатны слых і зрок, цэлыя амаль усе зубы. Нягледзячы на такі век, яна навет дапамагае нявестцы ў хатняй гаспадарцы, даглядае дзяцей, расказвае ім казкі.

А вось другі жыхар гэтай-жа вёскі — Арсон Маеўскі. Ён пражыў сто дзесяць год. У яго 4 сыны й 4 дачкі, 39 унукаў і 25 праўнукаў. Маеўскі чуюцца добра. У вёсцы ён вядомы як заўзятый рыбакоў.
(«Зьвязда», 19. 10. 59)

га Немцамі ў 1942/3 г. шукае сястра Вера Скок-Сідорык зь дзяцмі Сяргеем, Любай, Міхалам і Зінай. Пісаць на адрыв рэдакцыі.

✱

Але, як казаў той вучоны папугай, ня ўсе адразу — ня будзем сьпяшацца. Што-ж у першую чаргу забалела байкароў. Найбольш месца яны прысьвячаюць абароне сваіх пэрсанажаў — сьвіньняў і аслоў. Каб даказаць сваю рацыю, яны спасылаюцца на дзіцячую літаратуру й на лірыку, дзе таксама, на працую ўсяго існаваньня гэтых відаў і жанраў літаратуры, сустракаюцца адны й тыя-ж пэрсанажы, аб'екты й вобразы. тыўны — ён дапамагае начной брыгадзе будаваць камунізм...

Але мы-ж напачатку казалі, што наша гісторыя маленькая, як муха. Фактычна, на гэтым яна й канчаецца. Але, дарагія слухачны, давайце крыху паразважаем. Вось крытык робіць закіды байкаром. Большыня гэтых закідаў — дробязі. Толькі вельмі асьцярожна ён вінаваціць іх у тым, што яны ганяюцца «за мухай — з абухам». Байкары злююцца, але аб асноўным закідзе ў сваім адказе навет не заікаюцца. А чаму-ж яны ў сваіх байках, заміж ганяцца за мухай, ня стукнуць абухам, каго трэба? Чаму яны ня пішучы так, як некалі пісаў цяпер духова зламаны Кандрат Крапіва? Крытык ставіць яго ў прыклад сучасным байкаром, але не гаворыць, што Крапіва ў свой час не баяўся крытыкаваць і партыйных валадароў зь іхнай лініяй. Вось як ён пісаў недзе ў 1929 годзе:

— У твае, браток, кабылы
Заўважаюцца ухілы:
Хвост направа, служыць крыва,
А налева зьвісла грыва.

— Што, ты здзязька, што ты, мілы —
То-ж ня гора — благадаць:
Каб ня гэтыя ухілы,
Дык і цэнтру-б ня відаць!

Вось гэта — дык сатыра... Але чытаючы творы нашых сяньняшніх байкароў і іхных крытыкаў, міжволі напрошваецца адзін вобраз: муха з абухам...

Архіп Палліска

Сьв. Пам. ПАЎЛІНА ІВАШКЕВІЧ
з дому АДАМОВІЧ, народжаная ў
Вільні, 4 верасьня 1874 г., памерла
18 кастрычніка 1959 г. у Нью-Ёрку.
Пахаваная на могілках «Кальва-
рыя» ў Нью-Ёрку — Кўінс.

З прычыны сьмерці сьв. пам. Паўліны Івашкевіч, ейнаму мужу сп. Аляксандру Івашкевічу і сыну Антону Адамовічу, у часіну найцяжэйшае страты, сябры рэдкалегіі «Бацькаўшчыны» выказваюць сваё глыбокае й сардэчнае спачуваньне.

Рэдакцыя «Бацькаўшчыны»

Дзеве страты

Беларусы Нью-Ёрку, уцягнутыя ў вялізным месце ў шпаркі патак высілку і перадышкі, спыніліся часіна, заохлелі зьянчэўку, над дзьвюма магіламі: сьв. пам. Паўліны Івашкевіч, маці Антона Адамовіча, і сьв. пам. д-ра Аляксандра Орсы, заслужанага педагога і грамадзкага дзеяча. У абодвух выпадках страты былі тым цяжэйшыя, што раптоўныя, нечаканыя, непрадбачныя. Страта жонкі й маці. Страта мужа й бацькі. Страта адзінае-адзіносьнякае незаменнае асобы — дарагое, дрыжонае. Страта часьціны самаго сябе, як было сказана ў часіну вялікага гора й прызнаньня...

*

Сьв. пам. Паўліну Івашкевіч хаваў а. Ф. Чарняўскі, што прыпадкам наведваў Нью-Ёрк з далекаватага Амстэрдаму ў штаце Нью-Ёрк. Пахавалі на каталіцкім цьвінтары «Кальварыя» ў Кўінсэ.

Нью-Ёрк — нязвычайнае месца ня толькі сваімі небасягамі над зямлёю; дзіўнае яно й сваімі даласягамі — паверхамі магілак-дамавінаў, што кладуцца адна на адну, таксама сягаючы ўвысь у неба адзіным помнікам — адзінства на зямлі, адзінства й там...

*

Сьв. пам. Аляксандра Орсу хавалі Уладыка Васіль і а. Хведар Данілюк на беларускім праваслаўным магілініку калі Саўт-Рывэр — там, дзе няма ні мэтавае цеснаты, ні паверхаў. Праводзілі Нябожчыка разам з роднымі й два пакаленыя гімназисты — наваградзкіх і міхельсдорфскіх. На вянок апошнім блескам залацілася сярод літараў: «Дарагому Настаўніку...».

*

Гэтак адыходзяць людзі, забіраючы з сабой ня толькі часьціну іншых, але ўзаем пакідаючы й сябе саміх. Выгадаваць бо добрага сына, узгадаваць добра моладзь — гэта і ёсць тое найгадоўнейшае заданьне, што даецца кожнаму на ягоным няўведаным адрэзку зямнога шляху...

Янка Запруднік

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore
Park Rd., London, S. W. 6.

АўСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St.,
Croydon, N. S. W.
Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd.,
Midland Junction, W. A.
Mr. M. Nikan, 14 Steel St.,
Spotswood—Melbourne, Vic.
Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill
Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:

Mr. C. Cimafejčyk, Prasa 76,
Tiridentes, Curitiba — Parana.

ЗАДЗІНОЧАНЫЯ ШТАТЫ:

Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul
Ave., Chicago 47, Ill.
Mr. B. Danilovich, 303 Howard
St., New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave.,
Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:

Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave.,
Toronto, Ont.

ФРАНЦЫЯ:

Union des Travailleurs Biélorussiens
en France, 26, rue de Montholon,
Paris 9.

Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber,
Mouvoux (Nord).

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры
й грамадзкага жыцця.
Выдавец: Уладзімер Бортнік
РЭДАКЦЫЯ КАЛЕГІЯ